

Διδακτικός σχεδιασμός νεοελληνικού λογοτεχνικού έργου
Κωστής Παλαμάς, Θάνατος παλικάριού (1891/1901)

Ενδεικτική Πρόταση

Τζένη Κ. Μπίστα – Λίλυ Αλεξιάδου

Το παρόν δόθηκε στους/στις επιμορφούμενους/-νες μετά το πέρας του Εργαστηρίου μας και αποτυπώνει με συνοπτικό τρόπο τα βασικά σημεία τα οποία συζητήσαμε. Χρησιμεύει, κυρίως, σε όσους/όσες συμμετείχαν στο Εργαστήριο και υπόκειται σε πνευματικά δικαιώματα.

Για τον/την εκπαιδευτικό, αρχικά:

- Πολλές αναγνώσεις του λογοτεχνικού έργου
- Βιβλιογραφική ενημέρωση / έργο ανοιχτό στην ερμηνεία
- Λήψη απόφασης για τον σχεδιασμό, στοχαστικοκριτικά:
 - α. Το μαθητικό δυναμικό της τάξης,
 - β. Πρόγραμμα Σπουδών-Επιμέρους στόχοι,
 - γ. Η ανάγνωση μέσα στην τάξη

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Οι μαθητές/-τριες:

- Να αναγνωρίζουν τη σχέση όλου-μέρους
- Να καλλιεργήσουν τη γλωσσική τους δυναμική
- Να συμμετέχουν ενεργά στην εκφραστική ανάγνωση του έργου
- Να κατανοήσουν τον χαρακτήρα του Μήτρου και να τοποθετηθούν κριτικά απέναντι σε αυτόν
- Να αντιληφθούν τις σχέσεις των προσώπων και τον ρόλο της Δήμαινας
- Να καταστούν δημιουργικοί και κριτικοί αναγνώστες ζητημάτων και συμπεριφορών που θίγει το έργο

Διδακτική πλαισίωση

- ερμηνευτική
- αναγνωστική ανταπόκριση
- στοιχεία αφηγηματολογίας

Διδακτική πορεία

A. Πριν την ανάγνωση

Τίτλος & εισαγωγικό σημείωμα (1 ώρα)

B. Κατά την ανάγνωση (12 ώρες)

- Οργάνωση της ανάγνωσης πάνω στον άξονα του χρόνου Μ. Παρασκευή, Απρίλιος, Ιούνιος, Αύγουστος
 - με συνεχείς αναλήψεις (αναδρομές) επιβράδυνση/ προλήψεις (προαγγελίες) σ. 22
 - Αντιθέσεις /από το γενικό στο ειδικό, π.χ. κεφάλια αγύριστα είναι οι Θαλασσοχωρίτες- Ο Μήτρος ο Ρουμελιώτης.... /Φροσύνη/Μόρφω
-
- 1^η ανάγνωση: ο/η εκπαιδευτικός σ. 13-22 (με αναγνωστική οδηγία/ διακοπή ανάγνωσης/ ορίζοντας προσδοκίας),
 - 2^η μαθητές/-τριες σ. 22-27
 - 3^η μαθητές/-τριες σ. 27-33
 - 4^η μαθητές/-τριες σ. 33- 35
 - 5^η μαθητές/-τριες σ. 35-40
 - 6^η μαθητές/-τριες σ. 40-41

Γ. Μετά την ανάγνωση

Από τα μέρη στο όλον (3 ώρες)

Ενδεικτική βιβλιογραφική ενημέρωση

- «Η ιστορία τούτη πρωτοφάνηκεν, εδώ και δέκα χρόνια, στην *Εστία* του Δροσίνη. Μικρή και ακοίταχτη, μ' ένα του άρθρο στου Παρισιού το *Figaro*, να την προσέξουν έκαμε ο Ψυχάρης. Όμως θα την ξέχανα, αν δεν την έσπρωχνε να βγει ξανά στο φως ο φίλος μου ο Πάλλης.» (Εισαγωγικό σημείωμα του Παλαμά στην 1η έκδοση του διηγήματος, Τυπογραφείο «Εστία», Αθήνα 1901)
- [...] είναι ένα ζωντανό σύμβολο του Ελληνισμού, του Νεοέλληνα που δεν ανέχεται τις μισές λύσεις και τους συμβιβασμούς, που έχει πάντα μέσα του ένα ιδανικό πλαστικής εμορφιάς παραδομένο από την αρχαιότητα.» (Κ. Θ. Δημαράς, *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Από τις πρώτες ρίζες ως την εποχή μας*, Ίκαρος, Αθήνα 1975, σ. 397)

- [...] με επιτυχία έχει διαγραφεί μια παλικάρισμα αντίληψη της ζωής και της δυστυχίας, χαρακτηριστικά νεοελληνική» (Λ. Πολίτης, *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1978, σ. 198)
- Η λογοτεχνική οργάνωση και παρουσίαση του ηθογραφικού υλικού αποτελεί την υπέρβαση του ηθογραφισμού, στην περίπτωση του Παλαμά ιδιαίτερα ανεπαίσθητη, γιατί χρησιμοποιεί λεπτά καλλιτεχνικά μέσα. (Β. Πούχγερ, *Φιλολογικά και θεατρολογικά ανάλεκτα*, Καστανιώτης, Αθήνα 1995, σ. 105)
- «[...] είναι ανάγκη να διακρίνουμε την ηθογραφία —όχι τόσο χρονολογικά όσο από την άποψη του τρόπου αναπαράστασης— σε δυο κατηγορίες: α) ηθογραφία έτσι όπως την προπαγάνδισε η *Εστία* και την πραγματοποιήσαν οι πρώτοι διηγηματογράφοι, δηλαδή την ωραιοποιημένη, ειδυλλιακή αναπαράσταση, με έντονο λαογραφικό χαρακτήρα, των ηθών της ελληνικής υπαίθρου, και β) ρεαλιστική ή νατουραλιστική ηθογραφική πεζογραφία, η οποία ασχολείται βέβαια με τις μικρές, κλειστές κοινωνίες της υπαίθρου, αλλά με τρόπο που να προβάλλονται και οι σκοτεινές πλευρές τους. (Ε. Πολίτου-Μαρμαρινού, «Ηθογραφία», *Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος-Λαρούς-Μπριτάννικα*, τ. 26, Αθήνα 1984, 219-221)
- Ο κοινός παρονομαστής όλης σχεδόν της ελληνικής πεζογραφίας κατά τη διάρκεια των τελευταίων δύο δεκαετιών του 19ου αιώνα είναι η *λεπτομερής αναπαράσταση μιας μικρής, λίγο ως πολύ σύγχρονης παραδοσιακής κοινότητας στο φυσικό περιβάλλον της*. [...] Ο ορισμός αυτός του κοινού παρονομαστή τείνει στη συμπερίληψη όχι στον περιορισμό. [...] δεν υπονοεί ομοιογένεια, είτε στον τρόπο που προσεγγίζεται μια κοινή θεματολογία είτε στα αποτελέσματα που επιτυγχάνονται. (R. Beaton, *Εισαγωγή στη νεότερη ελληνική λογοτεχνία. Ποίηση και πεζογραφία 1821-1992*, μτφ. Ε. Ζουργού-Μ, Σπανάκη, Νεφέλη, Αθήνα 1996, σ. 107)

Διάδρομος συνείδησης (ή ο καλός και ο κακός σύμβουλος) και Δημιουργική Γραφή

Ο διάδρομος συνείδησης είναι μια τεχνική που χρησιμοποιείται όταν ο χαρακτήρας αντιμετωπίζει κάποιο δίλημμα ή πρόβλημα και χρειάζεται να πάρει μια απόφαση. Η ομάδα μπορεί να τον βοηθήσει δίνοντάς του συμβουλές με σύντομες φράσεις. Τα παιδιά παρατάσσονται σε δυο γραμμές, δημιουργώντας έναν διάδρομο. Ο/Η εκπ/κός ή ένας/μία μαθητής/-τρια παίρνει τον ρόλο του χαρακτήρα που αντιμετωπίζει πρόβλημα και περνά αργά μέσα από τον διάδρομο. Μόλις κοιτάζει τον καθένα/την καθεμιά, εκφράζουν τη δική τους άποψη.

Αξιοποιείται το απόσπασμα σ. 22, σειρές 1-15, αλλά και όλο το κείμενο. Αρχικά, οι μαθητές/-τριες μετασχηματίζουν την αφήγηση/εσωτερικό μονόλογο σε ευθύ λόγο, ενώ μπορούν να προσθέσουν και δικά τους λόγια, προσπαθώντας να υιοθετήσουν, αν μπορούν, το ύφος του κειμένου.

Αυτές τις φράσεις θα πουν, στη συνέχεια, οι μαθητές/-τριες στον διάδρομο συνείδησης.

Π.χ.:

(από το κείμενο) «Πού να πάει στο Μελίσσι, και τι να τον κάμουν σαν πάει; Να τονέ μπαλσαμώσουν και να τον καμαρώνουν; [...]»

(μετασχηματισμοί) →

A. - Τι θα πας να κάνεις στο Μελίσσι, τι να σε κάνουν εσένα τον σημαδεμένο;

B. – Δεν έχεις δίκιο. Αν σ' αγαπά πραγματικά η Φρόσω, δε θα τη νοιάζει το πόδι σου!

Γ. - Να σε μπαλσαμώσει η πεθερά για να σε κοιτάει και να σε καμαρώνει;

Δ. - Τίποτα δεν έχεις! Άντε, πάμε στο κορίτσι. Μαύρα μάτια έκανε τόσο καιρό για να σε ιδεί!

E. - Να σε βγάζουν βόλτα στις ρούγες και να τους ζηλεύει όλο το χωριό;

....

Επίσης:

- Συγγραφή σύνοψης του κειμένου και οπτικοποίησή της με τη βοήθεια του λογισμικού Power Point και τη χρήση εικόνων από το διαδίκτυο (πίνακες ζωγραφικής, καλλιτεχνική φωτογραφία κ.ά.)

- Δημιουργία εννοιολογικού χάρτη (mind map) με τα πρόσωπα και τις μεταξύ τους σχέσεις ή την εξέλιξη της υπόθεσης κ.ά. (με τη βοήθεια διαδικτυακών εργαλείων όπως το MindMeister).
- Δημιουργία ψηφιακής γραμμής χρόνου με τα βασικότερα σημεία της πλοκής (με τη βοήθεια διαδικτυακών εργαλείων όπως το Timeline Maker).

Μεγάλα ερωτήματα (Big Questions)

*Τι είναι παλικαριά;
μάτι»;*

Τι είναι ομορφιά;

«Το γινάτι βγάζει

Και άλλα...